

NOTAT

Til: Produktivitetskommissjonen
 Fra: Innovasjon Norge v/Vincent Fleischer
 Kopi: Toril Mølmen (Oslo), Nina Broch-Mathisen (Bergen), Vigdis Harsvik (Trondheim), Marit Karlsen Brandal (Stavanger) og Tore Øystein Strømsodd (Drammen)
 Dato: 24. oktober 2014
 Emne: Storbyenes muligheter og trusler – produktivitetskommissjonens seminar

Urbanisering - største trend siste 100 år.

Mennesker i urbane strøk:

1970: <40% 2014: >50% 2050: >70%

“To make the car of the future, we need to make the city of the future”, sa MIT designer Ryan Chin på Innovasjon Norges Signalkonferanse i år. @MITMediaLab

Vi takker for anledningen til å bidra til Produktivitetskommissjonens arbeid. Innovasjon Norge har som mål å utløse samfunnsøkonomiske og bedriftsøkonomisk lønnsomme muligheter i hele Norge. Vi har derfor ikke bare kontorer i storbyer i om lag 35 land jorden rundt, men også i alle fylkeshovedsteder i Norge. Som forberedelse til kommissjonens seminar om storbyer har vi tatt en uformell runde med noen av våre storbykontorer i Norge. Basert på den runden har vi gjengitt en stikkordsmessig oversikt over muligheter og trusler i utvalgte byer i Norge. Vurderingene er altså gjort av våre respektive regionledere.

Vi har ikke kjørt samme runde med utvalgte kontorer internasjonalt, men vår erfaring er at storbyene er helt sentrale nav for verdiskapingen og naturlige inngangsportaler til norske bedrifter når de går internasjonalt. Forskjellene internasjonalt er større enn den er mellom byer i Norge. Vi merker svært store forskjeller på mulighetene for å drive effektivt/produktivt fra storby til storby. Organisering av byene er avgjørende for hvor lett det er å etablere og drive ny lønnsom forretning. En sammenligning mellom for eksempel Singapore og Rio de Janeiro gir slående bevis på hvor viktig organiseringen av byene er med hensyn til infrastruktur, tilgang til næringsarealer, tilgang til relevant utdanning/kompetanse, reguleringer, arbeidsmarked m.m.

Storbyenes rolle for det norske innovasjonssystemet

Slik vi ser det er byene

- Sentrale huber i nasjonale næringsklynger
- Verstskap for forskningsinstitusjoner
- Naturlig lokalisering for kunnskapsintensive bedrifter
- Tjenesteytere overfor industrien (som i Norge ligger utenfor byene)
- Knutepunkt i egen region

By og land utfyller hverandre – «det som utvikles i byene kan ofte best industrialiseres i distriktene». Storbyene har stor betydning for læring og innovasjon. De representerer et mangfold som gir kobling mellom ulike personer, miljøer, virkelighetsoppfatninger og kompetanser, noe også omlandet og distrikts-Norge nyter godt av. Bedrifter og kunnskapsinstitusjoner i storbyene leverer til hele landet og fungerer som nasjonalt “lim” og døråpnere til de internasjonale markedene og kompetansemiljøene.

Vi gir lokale ideer globale muligheter

Det har vært lite fokus på storbyene i innovasjonspolitikken og få forsøk på politikktvikling for storbyene. Vi hadde Storbyprosjektet i 2002 og Hovedstadsmeldingen 2007. Det er mye god læring å hente i kunnskapsleveransene fra disse prosjektene.

Muligheter og trusler i byene – sett fra Innovasjon Norge-kontorene der

Generelt mener vi at sentrale elementer i en helhetlig innovasjonspolitik i byene er knyttet til følgende faktorer:

1. Infrastruktur som øker bokvaliteten og sikrer transport
 - a. Kollektivtrafikk og havner
 - b. Boligpolitikk
 - c. Bredbånd
 - d. Barnehager
2. Utdanningstilbud som tiltrekker og utvikler kompetanse
 - a. Av relevans for lokalt næringsliv
 - b. Tiltrekke seg kreativ ungdom
 - c. Folk er mer mobile før utdanning enn etter endt utdanning, utdanningstilbudet legger derfor føringer for hvilken kompetanse en by har og dermed hvilket næringsliv som kan finne produktive medarbeidere der
3. Kulturtilbud som får kreative og kompetente folk til å bli
 - a. Cafe med C og restauranter
 - b. Underholdning
 - c. Kort avstand til verden
 - d. Kulturminner, kunst, museer
4. Offentlig sektor sin evne til å være krevende kunde og drive innovasjon
 - a. Samspill offentlige tjenester og private produsenter
 - b. Innovasjonsorienterte anskaffelser
5. En innvandringspolitikk som også tiltrekker seg kloke hoder
 - a. Godkjenning av utenlandsk formal- og realkompetanse
 - b. Tiltak som hjelper utlendinger til å finne seg til rette
6. Velferd og sikkerhet
 - a. Tiltak som gjør at folk føler seg trygge og får lyst til å bli.

Fire innovasjonsdrivere i et lokalsamfunn er

1. **Tetthet**

Øker graden av integrasjon mellom folk, nært samarbeid, lavere energiforbruk.
2. **Mangfold**

Støtte opp under lokal samfunnsutvikling som tiltrekker seg et mangfold av mennesker. Kompetansearbeidsplasser for begge kjønn, flere nasjonaliteter og flere aldersgrupper, ulik bakgrunn. Møteplasser tilpasset ungdommen, unge voksne.
3. **Nærhet**

Gjennomtenkt infrastruktur kan redusere avstander. Infrastruktur er ikke bare samferdsel, men også bredbånd som kan kompensere noe for fysisk avstand
4. **Relasjoner**

Hvor nær jeg er til en medarbeider/samarbeidspartner handler om tillit, respekt og trygghet. Small walkable cities (små byer i byen), lett å komme rundt, kontakt, stamkafe, føler seg hjemme, trygghet og regionale sentra en fin størrelse for relasjoner.

Oslo, v/DK-direktør Toril Mølmen

Det er mye relevant for produktivitetskommissjonen i Oslo og Akershus sin innovasjonsstrategi, men den er ikke ferdig ennå. Men det er ikke langt unna, så kommisjonen bør se den når den foreligger.

Muligheter for Oslos del er først og fremst

- Økende befolkningsgrunnlag
- Et høyt utdanningsnivå
- Stor offentlig innkjøper – som regionens største kunde kan den gi opphav til mye innovasjon
- Mangfoldig og voksende innovasjons- og gründermiljøer
- Smart Citys, Horizon 2020
- Internasjonal samhandling (andre byer)

Trusler er bl.a. knyttet til

- Om utdanningsattraktiviteten er lav
- Om universitets- og høyskolestrukturen i Osloregionen er tilstrekkelig næringsrettet
- At tilgjengelig risikokapital er knapp og mentorer/business angels få
- At få etablerer bedrifter med vekstpotensial til tross for stort potensial

Vurdering av Osloregionen i forhold til de fire innovasjonsdriverne:

1. **Tetthet** 6 på en skala fra 1-6 (hvor 6 er mest)
2. **Mangfold** 5 på en skala fra 1-6
3. **Nærhet** 4 på en skala fra 1-6
4. **Relasjoner** 4 på en skala fra 1-6

Bergen v/DK-direktør Nina Broch Mathisen

Muligheter for Bergen

- Sterk befolkningsvekst
- Et høyt utdanningsnivå
- Samhandling, engasjement
- Stor offentlig innkjøper – mulig å bli mer innovativ
- Spennende innovasjons- og gründermiljøer – stort mangfold
- Horizon 2020
- Næringsmiljøene innenfor maritim, olje/gass og marin er verdensledende og har sentral rolle i byen/regionen

Trusler er bl.a. knyttet til

- Om byen klarer å tiltrekke seg relevant internasjonal kompetanse
- Om Universitets- og høyskolesektoren er tilstrekkelig næringsrettet
- Om sentrale bedrifter som er solgt til utlandet, medfører at hovedkontorene flytter ut og at arbeidsplassene blir mindre interessante
- Begrenset tilgang til risikokapital
- Klima-utfordringer, omringet av fjell
- Infrastruktur både vei og IKT

Vurdering av Bergensregionen i forhold til de fire innovasjonsdriverne:

1. **Tetthet** 5 på en skala fra 1-6 (hvor 6 er mest)
2. **Mangfold** 3 på en skala fra 1-6
3. **Nærhet** 4 på en skala fra 1-6

4. Relasjoner 5 på en skala fra 1-6

Trondheim v/DK-direktør Vigdis Harsvik

Det er et uttalt mål at Trondheimsregionens andel av brutto nasjonalprodukt skal tilsvare vår andel av befolkningen i 2020 – det vil si øke med 17 mrd. Dette vil kreve utstrakt næringsutvikling og at Trondheimsregionen blir det området i Norge hvor det er lettest å utvikle og starte en bedrift.

Muligheter for Trondheimsregionens del er først og fremst:

- Det kritisk viktige for Trondheim (og omlandet) er at vi greier å nyttiggjøre oss det eneste komparative fortrinnet vi har, nemlig teknologimiljøene. Strategiene for Trondheimsregionen tar utgangspunkt i at storbyen Trondheim og FoU-miljøene er regionens fremste fortrinn.
 - o Hjernekraften ved NTNU, SINTEF, Høgskolen i Sør-Trøndelag og andre utdanningsinstitusjoner representerer formidable muligheter for et nyskapende næringsliv som ønsker tettere samarbeid med kunnskapsmiljøene.
 - o Kommersialisering av forskningsresultater. Det vil bli etablert et Fagråd for kommersialisering før jul og tiltaksplan kommer.
 - o Utvikle og starte bedrifter basert på forsknings- og utviklingsmiljøene og utdanningsinstitusjonene
- Bli best på å samarbeid i triple helix og utvikle og starte nye bedrifter. For å lykkes enda bedre i arbeidet med kommersialisering bør «de gode hjelperne» samarbeide enda bedre og innsatsen samles i noen få kraftfulle initiativ.
- Styrket kultur for entrepenørskap og entreprenørielle holdninger

Truslene kan snus til muligheter dersom:

- det blir tilgang til nye næringsarealer
- jordbruket og skogbruket blir ledende på ny teknologi
- bedriftene øker sin markedsorientering
- man får mer risikokapital i tidlig fase (det er få «forretningsengler» i Trondheim)

Vurdering av Trondheim i forhold til de fire driverne:

1. **Tetthet** 4 på en skala fra 1-6 (hvor 6 er mest)
2. **Mangfold** 5 på en skala fra 1-6
3. **Nærhet** 5 på en skala fra 1-6
4. **Relasjoner** 6 på en skala fra 1-6

Stavangerregionen v/DK-direktør Marit Karlsen Brandal

Muligheter for Stavangerregionens del er først og fremst

- Gi grobunn for kompetansebedriftene. Kompetanse er framtiden, og vi, om vi tar vare på den, vil ha en stor eksport av dette i framtida.
- Vi har et stort uforløst potensial og må hjelpe innovativt næringsliv i pressområder like godt som i grisgrendte strøk, både med bruk av tid og penger (budsjettforslaget 2015 positivt).

Trusler er bl.a. knyttet til

- Knapphet på areal – trenger mer slik at flere kan bosette seg og øke produktiviteten
- Tilgang på rett arbeidskraft. Det trengs fortsatt ingeniører og håndverkere.
- Pressområde presser prisene. Folk velger å ikke bo i urbane strøk pga høye priser.
- Veier/kommunikasjon: Rushtrafikk et større og større problem. Ikke godt nok kollektivtilbud.
- Stor kniving om P-plasser i vekstområder ved byen, f.eks. Forus.

Vurdering av Stavanger i forhold til de fire driverne:

1. **Tetthet** 5 på en skala fra 1-6 (hvor 6 er mest)
2. **Mangfold** 5 på en skala fra 1-6
3. **Nærhet** 4 på en skala fra 1-6
4. **Relasjoner** 5 på en skala fra 1-6

Drammensregionen, v/DK-direktør Tore Øystein Strømsodd

Muligheter for Drammensregionens del er først og fremst

- Høyt utdanningsnivå og bredt kompetansenivå gir bedriftene bedre tilgang på det de trenger når de trenger dette
- Flere bedrifter innen samme bransjer/teknologier eller felles anvendelse av disse gir god grobunn for samarbeid, nettverk og klynger. Tilgang til svært næringslivsorienterte høyskoler gir god drahjelp. Høgskolen i Buskerud Vestfold er utpreget fokusert på å utvikle kompetanse og utdanningstilbud i samarbeid med regionalt næringsliv
- Stor kommune med mer ressurser gir muligheter for næringslivet som utviklingspartner/krevende kunde (OFU). Det ligger stort og til dels utnyttet potensial i kommunens krav til «innovative innkjøp».
- Et bredt næringsliv kan enklere tilby akademikerektepar gode karrieremuligheter i samme region/kommune og er mer attraktiv som bosted, trekkplaster-effekt, mv.

Trusler er bl.a. knyttet til

- Høyere levekostnader betyr høyere lønninger for næringslivet
- Tidkrevende fysisk kommunikasjon/forflytting
- Større konkurranse om godene og mindre oppmerksomhet til hver enkelt bedrift

Vurdering av Drammen i forhold til de fire driverne:

1. **Tetthet** 5 på en skala fra 1-6 (hvor 6 er mest)
2. **Mangfold** 5 på en skala fra 1-6
3. **Nærhet** 5 på en skala fra 1-6
4. **Relasjoner** 4 på en skala fra 1-6

Vurdering

Det er flere fellestrekk ved storbyene, men samtidig ser vi noen forskjeller også, bl.a. på de «myke» innovasjonsdriverne (se under). Det betyr at det vil være nødvendig å utvikle en innovasjonspolitik for byene som tar utgangspunkt i litt ulike styrker og svakheter, muligheter og trusler.

	Oslo	Bergen	Tr.heim	Stavanger	Drammen
1. Tetthet	6	5	4	5	5
2. Mangfold	5	3	5	5	5
3. Nærhet	4	4	5	4	5
4. Relasjoner	4	5	6	5	4